

MEDENİ YARGIDA İDDİANIN DARALTIILMASI VE BU NEDENLE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

Reducing of the Claim in Civil Proceedings and Problems Arising from It

Cenk AKİL*

Geliş Tarihi: 09.11.2020 **Kabul Tarihi:** 11.06.2021

ÖZET

Hukumumuzda yargılamanın sürüncemede kalmasının önlenmesi amacıyla iddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı kabul edilmiştir. İddianın daraltılması ise anılan yasağın kapsamına girmemektedir. Davacı iddiasını çoğunlukla bir kısmından feragat etmek yahut bir kısmını geri almak suretiyle daraltmaktadır. Davacının iddiasından kısmen feragat etmesi durumunda feragat ettiği kısmı daha sonra dava etmesi caiz değildir. Davacının iddiasının bir kısmını geri alması ise davalının rıza göstermesine bağlıdır. İddianın miktar (niceliksel) olarak daraltılması mümkün olduğu gibi içerik (niteliksel) olarak daraltılması da mümkündür. İddianın teknik anlamda ne zaman değiştirilip ne zaman daraltıldığı çözümü güç bir sorun teşkil etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Medeni usul hukuku, iddianın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı, iddianın daraltılması, ıslah, davanın geri alınması

ABSTRACT

The ban on expanding or modifying the claim or defense was adopted in order to prevent the proceedings from being protracted. Reducing of the claim is not covered by the aforementioned prohibition. The plaintiff often reduces his claim by renouncing or withdrawing part of it. In case the plaintiff partially waives his claim, it is not permissible to sue the part he waived once more. The plaintiff's withdrawal of some of his claim depends on the consent of the defendant. It is possible to reduce down the claim numerically as well as in terms of content. If a claim is modified technically poses a difficult problem to solve.

Keywords: Law of civil procedure, prohibition of expansion and modification of the claim, reducing of the claim, amendment, withdrawal.

* Prof. Dr., Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, akilcenk@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3662-0124.

GİRİŞ

Medeni yargılama hukukumuzda yargılamanın sürüncemede kalmasını önlemek gayesiyle iddianın (ve savunmanın) değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı kabul edilmiştir¹. Anılan yasakla tarafların dilekçelerin karşılıklı verilmesinde sonra iddia veya savunmalarını genişletemeyecekleri hükme bağlanmıştır (bkz. HMK m. 141/1, c. 2).

Görüldüğü üzere sevk edilen hükümlerle iddianın “genişletilmesi” ve “değiştirilmesi” yasaklanmış, buna karşılık “iddianın daraltılması” kapsam dışında bırakılmıştır. Başka bir deyişle, “iddianın daraltılması” söz konusu yasağa tâbi değildir². Belirtmek gerekir ki, iddianın daraltılması ile de esasen son kertede iddia değiştirilmiş olmaktadır. Bu nedenle belki de burada iddianın yasağa tâbi olmayan değişikliğinden bahsetmek daha doğru olabilir³. Bununla birlikte, biz de bu çalışmada, yasağın istisnalarından biri olarak alışlageldiği şekliyle “iddianın daraltılması” tabirini kullanmaya devam edeceğiz.

Davacı, başta yargılama sırasında davada kısmen haksız çıkacağını öngörerek olası yargılama giderlerinden kurtulmak olmak üzere çeşitli sebeplerle iddiasını daraltmak isteyebilir⁴.

İddianın ne zaman daraltıldığıнын tespit edilmesi yukarıda anılan yasağın uygulama alanının tayini bakımından son derece önemlidir. Zira, Kanun’da iddianın değiştirilmesi açıkça yasak kapsamına alınmışken iddianın daraltılmasından bahsedilmemiştir. Dolayısıyla iddianın değiştirilebilmesi için karşı tarafın (davalının) muvafakatine ya da (bu mümkün olmazsa) ıslaha ihtiyaç duyulmaktadır (HMK m. 141/2). Buna karşılık, iddianın daraltılması yasak kapsamında olmadığından⁵ ıslah yoluna başvurulması da gündeme gelmeyecektir⁶. İddianın daraltılması için çeşitli yöntemlere başvurulabilir. Bu meyanda davacı iddiasının bir kısmından feragat edebileceği gibi (HMK m. 307), iddiasının (davanın) bir kısmını geri de alabilir (HMK m. 123)⁷.

¹ Richard Walther, “Klageaenderung und Klagerücknahme”, NJW 1994, s. 425; Saim Üstündağ, İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul 1967, s. 4-5; Murat Atalı/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan, Medeni Usul Hukuku, 2. B., Ankara 2019, s. 404.

² Üstündağ, Yasak, s. 159; İlhan Postacıoğlu/Sümer Altay, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 7. B., İstanbul 2015, s. 477; Ali Cem Budak/Varol Karaaslan, Medeni Usul Hukuku, 4. B., Ankara 2020, s. 207.

³ Bkz. Leo Rosenberg/Karl-Heinz Schwab/Peter Gottwald, Zivilprozessrecht, 18. B., München 2018, § 99 kn. 14.

⁴ Uğur Bulut, “Islah Yoluyla Talep Sonucunun Daraltıl(ama)ması”, İzBD, Mayıs 2018, s. 22.

⁵ Aynı yönde: Thomas Sutter-Somm, Franz Hasenböhler, Christoph Leuenberger, Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), 3. B., 2016, s. 1656

⁶ Ejder Yılmaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. 2, 3. B., Ankara 2017, s. 2240.

⁷ Karş. Muhammet Özkes, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, 15. B., İstanbul 2017, s. 1514-1515; Bulut, s. 21.

I. İDDİANIN DARALTILMA TÜRLERİ

İddianın daraltılma türlerine ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Üstündağ'a göre, iddianın daraltılması iddianın meblağ/miktar olarak azaltılması yahut bir hukuki talebin kullanılmasının daha hafif bir şekline geçiş tarzında tecelli edebilir⁸. Buna göre, daralma miktar bakımından (niceliksel) olabileceği gibi, içerik (niteliksel) bakımdan da olabilir⁹. Meselâ eda davasından tespit davasına geçiş halinde talep sonucunun içerik itibarıyla sınırlandırılması söz konusudur. Keza, ödeme talebinden bir yere tevdi talebine, mülkiyet iddiasından rehin iddiasına, mülkiyetin kazandırıcı zamanaşımı ile kazanılmasından irtifak hakkının zamanaşımı ile kazanılmasına ya da boşanma davasından ayrılık davasına geçişte iddianın içerik itibarıyla daraltılmasından bahsedilebilir¹⁰.

Kuru ise iddianın daraltılmasının kısmi feragat ya da kısmi geri alma şeklinde tecelli edebileceğini belirttikten sonra buna dava konusunun on bin liradan yedi bin liraya indirilmesi ile mirasta iade davasının tenkis davasına dönüştürülmesini örnek göstermiştir¹¹.

Konuyu detaylı olarak ele alan *Yılmaz*'a göre ise iddianın daraltılması kapsamında üç farklı ihtimalden bahsedilebilir. İlk ihtimalde davacı iddiasını (talebini) aynı çizgide azaltmaktadır. Örneğin davacı 10.000 TL'lik iddiasını daha sonra 7.000 TL'ye düşürmektedir. İkinci ihtimalde davacı birden fazla talepten oluşan iddiasını sayıca azaltma yoluna gitmektedir. Davacının kazandırıcı zamanaşımına dayanan zilyetlik iddiasını öne sürerek açtığı ve davalının dava konusu tarlaya el atmasının önlenmesini ve tarlanın tapuya tescilini talep ettiği bir davada daha sonra tescil istemini terk etmesi bu duruma örnek gösterilebilir. Son ihtimalde ise davacı başlangıçta ileri sürdüğü iddiasını nitelik ve/veya nicelik olarak daha dar bir iddia ile ikame etmektedir. Söz gelimi, davacının iddiasını; edim davasından tespit davasına, mirasta iptal davasından tenkis davasına, belli bir tutarın ödenmesinden söz konusu tutarın belli bir yere yatırılmasına, ödeme yerine teminat gösterilmesi talebine çevirmesinde durum böyledir¹². Yazara göre ilk iki ihtimal iddianın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağına tâbidir; buna karşılık, üçüncü ihtimalde yasak kapsamına giren bir değişiklik söz konusu değildir. Şu halde yazarın iddianın içerik itibarıyla daha hafifiyle değiştirilmesini teknik anlamda "iddianın daraltılması" değil, "iddianın değiştirilmesi" olarak kabul ettiği söylenebilir.

⁸ Üstündağ, Yasak, s. 157.

⁹ Üstündağ, Yasak, s. 160. Alman hukuku bakımından aynı yönde: Musielak, Hans-Joachim/Voit, Wolfgang/Ball, Wolfgang, Zivilprozessordnung, Kommentar, 14. B., München 2017, § 264 kn. 5.

¹⁰ Üstündağ, Yasak, s. 160.

¹¹ Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 2, 6. B., İstanbul 2001, s. 1703.

¹² Ejder Yılmaz, Medeni Yargılama Hukukunda Islah, 4. B., Ankara 2013, s. 329-330.

Meriç'e göre iddianın daraltılmasından maksat dava konusu edilen hususun miktar olarak azaltılmasıdır. Buna karşılık, iddianın içerik olarak değiştirilmesi iddianın daraltılması değil, değiştirilmesi sayılmalıdır. Bu cümleden olarak eda davasının tespit davasına dönüştürülmesi hâlinde talebin daraltılması değil, değiştirilmesi söz konusudur¹³.

Aslan da iddianın daraltılmasından iddianın sadece rakamsal olarak, yani miktar (meblağ) olarak azaltılmasını anlamaktadır. Yazara göre, iddianın meblağ olarak değil de, içerik olarak daraltılması durumunda esasen teknik anlamda “iddianın daraltılmasından” değil, “iddianın değiştirilmesinden” bahsetmek gerekir ki, bu ise iddianın ve savunmanın genişletilmesi yasağına tâbi bir duruma işaret etmektedir¹⁴.

Kanaatimizce iddianın sadece rakamsal olarak değil ve fakat bir hukuki talebin kullanılmasının daha hafif/az şiddetli bir şekline geçişte de iddianın daraltılması söz konusudur. Diğer bir deyişle, iddia miktar olarak daraltılabileceği (azaltılabileceği) gibi, içerik olarak da daraltılabilir (azaltılabilir)¹⁵. Bu itibarla, yukarıda da belirtildiği üzere, söz gelimi, ödeme talebinin bir yere tevdi talebine çevrilmesi, eda davasından tespit davasına, mülkiyet hakkı iddiasının rehin hakkı iddiasına ya da kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyet hakkının kazanıldığına ilişkin iddianın aynı şekilde irtifak hakkının kazanıldığı iddiasına dönüştürülmesi hâllerinde iddianın daraltılmasından bahsedilecektir. Esasen hukuk uygulamamızda da bu görüşün kabul edildiğini gösteren örneklere rastlamak mümkündür. Nitekim Yargıtay bir kararında mirasta iade davası ile tenkis davasını karşılaştırmış ve mirasta iade davasının tenkis davasına nazaran daha geniş bir talep olduğunu ifade etmiştir¹⁶. Yargıtay başka bir kararında ise mirasta muvazaaya dayalı tapu iptal ve tescil davasının mirasta tenkis davasına çevrilmesini iddianın değiştirilmesi değil daraltılması olarak kabul etmiştir¹⁷.

¹³ Meriç, s.135-136; Rolf Gross, Klageaenderung und Klagerücknahme, Frankfurt am Main 1959, s. 37; Alexander Brunner/Dominik Gasser/Ivo Schwander, Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar, 2. B., 2016, s. 1846.

¹⁴ Kudret Aslan, Medeni Usul Hukukunda Davanın Geri Alınması, Ankara 2016, s. 508.

¹⁵ Alman hukuku bakımından aynı yönde: Hans Prütting/Markus Gehrlein, ZPO Kommentar, 1. B., München 2010, § 265, kn. 5.

¹⁶ “... Dava mirasta iadeye ilişkin olup, son oturumda istek tenkise dönüştürülmüştür. **Mirasta iade, tenkise oranla daha geniş kapsamlı olduğu için duruşma sırasında islah gerektirmeksizin tenkise çevrilmesi mümkündür.** Öyle ise uyuşmazlığın tenkis hükümleri çerçevesinde inceleme yapıp sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken islah yapılmadığından ve ayrıca tenkis davası açılacağından söz edilerek ret karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır...” 2. HD 27.02.1979, E. 1979/1483, K. 1979/1617 (ABD 1979/3, s. 79).

¹⁷ “... Davacı, miras bırakımı tarafından yapılan temlikin muvazaa ile illetli olduğunu ileri sürerek tapu iptal ve tescil isteğinde bulunmuş, yargılama sırasında 13.4.1987 tarihli dilekçesiyle davasını (tenkise) dönüştürmüştür. Davalı, dönüştürme işleminin, (isteğin

II. İDDİANIN DARALTIMASI İLE DEĞİŞTİRİLMESİNİN AYIRT EDİLMESİ

İddiada yapılan değişikliğin teknik anlamda iddianın daraltılması mı yoksa değiştirilmesi mi olduğunun belirlenmesi çok önemli usuli bir takım sonuçlara yol açmaktadır. Gerçekten de şayet iddia teknik anlamda değiştirilmiş ise, bu durum HMK m. 141/1, c. 2 uyarınca iddianın değiştirilmesi yasağı kapsamına girecek ve bunun için karşı tarafın muvafakatine ya da (bu mümkün olmazsa) ıslaha ihtiyaç duyulacaktır. Buna karşılık, yapılan değişiklik (teknik anlamda) iddianın daraltılmasından ibaret ise bu sefer yasak söz konusu olmayacak ve dolayısıyla ıslah yoluna da başvurulmayacaktır. Ne var ki, yukarıda değinildiği üzere, bu farkın sınırlarını çizebilmek kolay değildir. Bu zorluk uygulamaya da yansımakta ve bu nedenle uygulamada hukuken isabetli olmayan bir takım sonuçlara varıldığı görülmektedir. Nitekim Yargıtay bir kararında aynen şu sözlere yer vermiştir: “**Davacılar**, *dava dilekçesinde çekişmeli taşınmazın yarı payının bedelinin murisleri tarafından ödendiği halde davalı adına kayıt oluşturulduğunu ileri sürerek muvazaa hukuksal nedenine dayanıp iptal ve tescil istemişlerdir. Ancak; sonraki dilekçelerinde taşınmaz üzerindeki binanın tamamının muris tarafından yapıldığını belirterek payları oranında bina bedelinin tahsilini istemişlerdir. Başka bir anlatımla müddeabihî bedele dönüştürmüşler, bu suretle isteklerini sınırlamışlardır. Hemen belirtilmelidir ki, davacılar müddeabihî değiştirmedikleri gibi arttırmamışlar, bilakis daha aza indirgemişlerdir...*”¹⁸.

Yargıtay’ın bu kararda ortaya koyduğu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira burada davacılar dava konusu bedele dönüştürmekle iddialarını teknik anlamda değiştirmişlerdir ki, bu değişiklik için karşı tarafın muvafakatini almaları ya da (bu mümkün olmazsa) ıslah yoluna başvurmaları gerekmektedir.

Bu konuda başka örneklere rastlamak da mümkündür. Nitekim Yargıtay, Dünyaca tanınmış marka sayılma talebinin, Türkiye’de tanınmış marka sayılma talebi şeklinde daraltılmasının¹⁹; tahliye ve kira alacağının tahsili davasının

genişletilmesi) niteliğinde olduğunu söyleyerek (onaylarının bulunmadığını) savunmuştur. Mahkemece, istem iddianın genişletilmesi olarak kabul edilmiş ve davalının da onayı bulunmadığından bahisle tenkis hükümlerinin olayda uygulanamayacağı sonucuna varılarak hüküm kurulmuştur. Oysa, tenkis isteği (müddeabihî artırılması) niteliğinde kabul edilemez. Çünkü ‘çoğun içerisinde azın da bulunduğu’ kuralı göz önünde tutulursa muvazaa isteklerinin tenkise dönüştürülmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön yoktur...’ 1. HD 28.12.1987, E. 1987/10273, K. 1987/13038 (YKD 1988/4, s. 470-471; Kuru, Usul II, s. 1703-1704).

¹⁸ 1. HD 6.7.1999, E. 1999/5776, K. 1999/7702 (ABD 1999/4, s. 145-146).

¹⁹ “... Davacı, davalı dilekçesinde, davanın hukuki sebebinin açıklarken; “davalının L&M markasının, sigaralar üzerindeki Türkiye’de ve bütün dünyada bilinmekte olup, bu sigaraların Avrupa’da Orta Doğu’da ve başka kıtalardaki en az 50 ülkede satılmakta olduğunu, markanın Türkiye’de tescilli olup, geniş ölçüde kullanıldığını ve ilanlara konu edildiği” ileri sürdüğüne göre, esasen asil davada, davacı markasının “tanınmış marka” olduğu iddia edilmiş bulunmaktadır. Bu haliyle dahi, davacı markasının “tanınmış marka”

sadece kira alacağıнын tespiti davasına çevrilmesinin²⁰ ve alacak talebinin miktar olarak azaltılmasının ıslahla mümkün olduğunu içtihat etmiştir²¹.

Kanımızca anılan kararlarda ulaşılan sonuç isabetli değildir. Zira örnek olarak verilen kararlara temel teşkil eden hadiselerde iddianın daraltılması söz konusudur. Bu ise yasağa tâbi değildir. İddianın daraltılması -davacının iradesine göre- iddianın (davanın) kısmen geri alınması yahut davadan kısmen feragat şeklinde gündeme gelmiş olabilir ki, bu hâllerde ise ıslaha başvurulması caiz değildir.

İddianın -teknik anlamda- ne zaman daraltılıp ne zaman değiştirildiğini tespit sadedinde baştan kesin kriterler koymak mümkün olmadığından, her bir somut olayın münferiden değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna göre, yapılan değerlendirme neticesinde iddianın teknik anlamda değiştirildiği sonucuna varılırsa, bunun mümkün olabilmesi için davalının muvafakatine yahut (bu mümkün olmazsa) ıslah yoluna başvurulması gerekmektedir. Acaba aynı şey iddianın daraltılması için de söylenebilir mi? Başka bir deyişle, davalı muvafakat göstermezse davacı ıslah yoluna başvurmak suretiyle iddiasını

-
- olup olmadığının araştırılması zorunludur. Hal böyleyken, yargılama sırasında davacı vekili 7.10.1997 tarihli dilekçesi ile, dava konusunun, "davacı markasının Türkiye'de çok tanınmış bir marka olduğunun tespitine" yönelttiklerini ve talebi böylece ıslah ettiklerini belirterek taleplerini daraltmış olup, bunda usul kurallarına bir aykırılık bulunmadığı gibi..."* 11. HD 02.03.1999, E. 1999/1154, K. 1999/1718 (Yılmaz, Islah, s. 332; hukuki.net).
- ²⁰ *"...Dava dilekçesinde 605.000.000 lira kira alacağı ve tahliye istenilmiştir. Mahkemece davanın reddi cihetine gidilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir... Somut olayda, davacı 22.03.2004 tarihli ıslah dilekçesi ile (talep sonucunu daraltarak HUMK. md.185/1) 1.01.2003 tarihinden itibaren kira parasının tespitini istemiştir. Henüz tahkikat bitmeden yapılan bu usul işlemi (ıslah talebi) süresinde yapılmış olduğuna göre ıslah doğrultusunda yargılama yapılması gerekir. Bu itibarla yazılı gerekçeyle davanın reddine karar verilmesi isabetli bulunmamıştır..."* 3. HD, 26.04.2005, E. 2005/4390, K. 2005/4612 (Yılmaz, Islah, s. 332-333; legalbank-net).
- ²¹ *"... Davacı, dava dilekçesi ile 2.770.961.936.564.-TL'nin faizi ile birlikte tahsilini istemiştir. Yargılama aşamasında 08.02.2002 tarihli dilekçesi ile davasını ıslah ederek 892.955.484.930.-TL'nin faizi ile birlikte ödetilmesini istemiştir. Davalı vekili ise, davacının talebinin HUMK'nun 83. md. kapsamında yerinde olmadığını, asıl dava edilen miktar esas alınmak üzere vekâlet ücretinin davacıdan alınmasını istemiştir. Mahkemece 12.04.2002 ve 18.04.2002 tarihli duruşmalarda ara kararı ile ilk davaya konu edilen değer in esasa girildikten sonra, ıslah sureti ile davacı tarafından 892.955.484.930.-TL'na indirgenmesi ve aradaki farktan dolayı davacının HUMK'nun 86 ve 87. mad. hükmünce vekâlet ücreti talep ettiği dikkate alınarak, bu farka ilişkin nisbi vekâlet ücretinin yatırılması için davacıya kesin süre verilmiş, davacı ara kararı gereğini yerine getirmemiştir. Mahkemece ise davacının ara kararını yerine getirmediği göz ardı edilerek, ıslah edilen miktar esas alınmak suretiyle kabul ve reddedilen miktara göre vekâlet ücretine hükmedilmiştir. HUMK'nun 86. md. gereği ıslah eden taraf, bu tarihe kadar olan dava giderleriyle, karşı taraf için mahkemece takdir olunacak zarar ve ziyanı davada mahkûm olmuş gibi derhal mahkeme veznesine ödemeye mecburdur. Aksi halde ıslah yapılmamış sayılır. Dava konusu olayda da davacı verilen sürede mahkeme kararını yerine getirmediğinden, artık davasını ıslah etmemiş sayıldığı kabulü gerekir..."* 13. HD 03.03.2005, E. 2005/1965, K. 2005/3194 (Yılmaz, Islah, s. 322-323; legalbank-net).

daraltabilir mi? İddianın daraltılmasından sadece miktar/meblağ olarak azaltılmasını anlayan bir görüşe göre, bu caizdir²².

Kanaatimizce pozitif hukukumuz çerçevesinde ıslah yoluyla iddianın daraltılması caiz değildir. Zira HMK m.141’de iddianın değiştirilmesi ve genişletilmesinin yasak olduğu açıkça ifade edilmesine karşın iddianın daraltılmasına değinilmemiştir. Bize göre, ıslah yoluna başvurmak suretiyle iddianın daraltılmamasının yegâne sebebi bahsi geçen kanuni düzenlemedir. Bu nedenle anılan engelin ortadan kaldırılabilmesi için kanun değişikliğine gidilmesi gerekmektedir.

III. İDDİANIN DARALTILMASININ HÜKÜM VE SONUÇLAR

İddianın daraltılmasının hüküm ve sonuçları belirlenirken davacının iradesi dikkate alınır. Buna göre, davacı iddiasını daraltırken dava dışına çıkardığı kısmı daha sonra dava etme kastıyla hareket etmiş olabileceği gibi, ondan tamamen vazgeçmiş de olabilir. Şayet davacının dava kapsamı dışına çıkardığı kısmı bir daha dava etmeme niyetiyle hareket ettiği açıkça anlaşılırsa davacının o kısımdan feragat ettiği sonucuna varılmalıdır. Buna karşılık, davacı dava dışına çıkardığı kısmı daha sonra tekrar dava etme hakkını saklı tutma niyetiyle hareket etmişse o zaman da davanın geri alınması gündeme gelebilecektir ki, her iki durumda da dava açılmamış sayılacağından²³ davacı dava kapsamı dışına çıkardığı kısmı daha sonra tekrar dava konusu edebilecektir.

Yargıtay ise verdiği pek çok kararda az önce anılan türde herhangi bir ayırıma gitmeden iddianın daraltıldığı hallerde direkt olarak davadan kısmen feragat edildiği sonucuna varmıştır:

“Davacı taraf asıl dosyada dava dilekçesi ile 66.000 TL ecrimisil talep etmiş, 20.04.2010 tarihli dilekçesi ile talebini 207.586 TL olarak ıslah etmiş ve bu rakam üzerinden harcı tamamlamış, daha sonra 05.06.2014 tarihli dilekçesi ile 74.257,42 TL ecrimisil alacağını hüküm altına alınmasını istemiştir. Birleşen dosyada ise dava dilekçesi ile 237.000 TL ecrimisil talep etmiş, 05.06.2014 tarihli dilekçesi ile ecrimisilin 101.868,11 TL olarak hüküm altına alınmasını talep etmiştir. Davacının talep sonucunu azaltması davayı değiştirme sayılmaz. Bu nedenle talep sonucunun azaltabilmesi için

²² Bkz. Kuru, Usul IV, s. 4049; Nedim Meriç, Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi, Ankara 2011, s. 136. Konuyu iddianın (davanın) geri alınması bağlamında ele alan bir görüşe göre ise ıslah karşı tarafın rızasının alınmadığı her durumda başvurulabilecek genel bir yol değildir; bu nedenle ıslah yoluna başvurulmak suretiyle iddia (dava) geri alınamaz (Bkz. Bilge Umar, Hukuk Muhakemeleri Şerhi, 2. B., Ankara 2014, s. 400). Bu görüşe paralel bir diğer görüşe göre de davacının ıslah yoluyla iddiasını (davasını) geri almasına cevaz verilmesi durumunda o yeni davada da bu yola başvurulabilecek ve bu yöntem ilanihaye devam edebilecektir (Yavuz Alangoya/Kâmil Yıldırım/Nevhis Deren Yıldırım, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. B., İstanbul 2009, s. 274).

²³ Bkz. HMK m.123/1, c. 2.

kural olarak davalının muvafakatine ihtiyaç olmadığı gibi, ıslah yoluna başvurulmasına da gerek yoktur. Davacının talep miktarını azaltması kısmi feragat anlamına gelir. Bu nedenle, davacının asıl davada 20.04.2010 tarihli dilekçesi ile talep ettiği 207.586 TL asıl dava için ve birleşen davada dava dilekçesi ile talep ettiği 237.000 TL birleşen dava için dava değeri olduğu, davacı tarafın 05.06.2014 tarihli dilekçesi ile fazlaya ilişkin talebinden feragat etmiş olduğu kabul edilmelidir. O halde; davacı tarafça harcı tamamlanan dava değerleri esas alınarak ve sonradan feragat edilmiş olan miktarlar gözetilerek ecrimisil yönünden bir karar verilmesi gerekirken, anılan husus gözden kaçırılarak karar verilmesi doğru görülmemiştir... ”²⁴;

“... 6100 sayılı HMK'nın 176/1. maddesine (HUMK'un 83. maddesi) göre, “ taraflardan her biri yapmış olduğu usul işlemlerini kısmen veya tamamen ıslah edebilir.” Davacının beyanı bir usul işlemi olmayıp maddi hukuka taalluk eden kısmi feragattir. Doktrinde buna talep sonucunun daraltılması da denilmektedir. Davacının talep sonucunu azaltması davayı genişletme ya da değiştirme sayılmaz. Tam veya kısmi feragat için karşı tarafın iznine ve ayrıca bunun için ıslah yoluna başvurulmasına gerek yoktur. Davacı talebini 7.350,00 TL olarak belirterek talebini küçültmüştür. O halde, mahkemece, davacının kısmi feragat niteliğindeki beyanı dikkate alınarak bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir... ”²⁵.

Bilindiği üzere, 1086 sayılı mülga HUMK döneminde Yargıtay kısmi dava açılırken açıkça saklı tutulmamış kısımdan zımnen feragat edilmiş sayılacağı yönünde pek çok karar vermişti. Kanun koyucu sevk ettiği HMK m.109/3 hükmü ile kısmi dava açılması durumunda bakiye kısımdan feragat için açık irade beyanını aramak suretiyle söz konusu içtihatlarda dile getirilen görüşü benimsemediğini açıkça ortaya koymuştur. Kanaatimizce aynı düşünce iddianın daraltılması bakımından da geçerli olmalıdır. Kaldı ki, feragatin açık ve kesin olarak yapılması mecburiyeti her şeyden önce feragatin yenilik doğuran bir hak olmasından ve bu nedenle şarta bağlı olarak kullanılamamasından kaynaklanmaktadır²⁶. Onun için davacının iddiasını kısmen feragat yoluyla daraltmak istemesi durumunda bunun açıkça anlaşılması gerekmektedir²⁷. Öte yandan, Yargıtay'ın kabul ettiği şekilde, daraltılan iddia (talep) bakımından direkt feragat edildiği sonucuna varılması yerine davacının iradesinin ne yönde

²⁴ 8. HD, 04.03.2020, E. 2018/6871, K. 2020/2120. Benzer yönde: 9. HD, 08.02.2018, E. 2017/1065, K. 2018/2178; 9. HD, 05.02.2019, E. 2015/30089, K. 2019/2707; 13. HD, 04.06.2020, E. 2018/2025, K. 2020/4222. Kararlar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr>.

²⁵ 13. HD, 30.06.2020, E. 2017/4147, K. 2020/5500 (<https://karararama.yargitay.gov.tr>).

²⁶ Leyla Akyol Aslan, Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, Ankara 2011, s. 143. Benzer yönde: Necip Bilge/Ergun Önen, 3. B., Ankara 1978, s. 351; Murat Atalı, Pekcantez Usul Medeni Usul Hukuku, 15. B., İstanbul 2017, s. 2019.

²⁷ Bulut, s. 30.

olduğunun açıklığa kavuşturulması amacıyla hâkimin davayı aydınlatma ödevi (HMK m.31) uyarınca davacıya dava dışı bıraktığı kısımdan feragat edip etmediğini sorması daha doğru olacaktır.

SONUÇ

İddia meblağ/miktar olarak daraltılabileceği gibi, içerik olarak da daraltılabilir. Bu bağlamda davacı iddiasının bir kısmından feragat edebileceği gibi, iddianın (davanın) bir kısmını (ya da birden fazla talep varsa bazısını) davalının rızasıyla (HMK m.123) geri alabilir.

Yargıtay'ın iddianın daraltılması hâlinde davacının iradesini araştırmadan doğrudan kısmi feragatte bulunulduğu sonucuna varması isabetli değildir. Zira bu sonuca varılabilmesi için davacının kısmi feragatte bulunma iradesi açık bir şekilde anlaşılmalıdır; bu konuda belirsizlik olması durumunda hâkim HMK m.31 uyarınca davacıya beyanını açıklamalı ve davacının iradesinin kısmi feragat değil de, iddianın (davanın) geri alınması yönünde olması durumunda ise davalının muvafakati de aranmalıdır.

İddianın bilhassa içerik olarak daraltılması ile değiştirilmesi arasındaki farkın önceden kesin çizgilerle birbirinden ayrılması kanaatimizce mümkün olmadığından bu konudaki yaşanan güçlüklerin aşılması için kanun değişikliğine gidilmeli ve iddianın ıslah suretiyle daraltılabileceği açıkça hükme bağlanmalıdır.

KISALTMALAR CETVELİ

B.	: Bası
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
dn.	: dipnot
E.	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İzBD	: İzmir Barosu Dergisi
K.	: Karar
Karş.	: Karşılaştırınız
kn.	: kenar notu
m.	: madde
s.	: sayfa
S.	: sayı

KAYNAKÇA

- Akyol Aslan, Leyla: Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, Ankara 2011.
- Alangoya, Yavuz/Yıldırım, Kamil/Deren Yıldırım, Nevhis: Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. B., İstanbul 2009.
- Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel: Medeni Usûl Hukuku, 6. B., Ankara 2020.
- Atalı, Murat: Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, C. 3, 15. B., İstanbul 2017.
- Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin: Medeni Usul Hukuku, 2. B., Ankara 2019.
- Bilge, Necip/Önen, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku, 3. B., Ankara 1978.
- Brunner, Alexander/Gasser, Dominik/Schwander, Ivo: Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar, 2. B., 2016.
- Budak, Ali Cem/Karaaslan, Varol: Medeni Usul Hukuku, 4. B., Ankara 2020.
- Bulut, Uğur: “İslah Yoluyla Talep Sonucunun Daraltıl(ama)ması”, İzBD, Mayıs 2018, s. 15 vd.
- Gross, Rolf: Klageaenderung und Klagerücknahme, Frankfurt am Main, 1959.
- Kuru, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 2, 6. B., İstanbul 2001, (Kuru, Usul II).
- Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 4, 6. B., İstanbul 2001.
- Meriç, Nedim: Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi, Ankara 2011.
- Musielak, Hans-Joachim/Voit, Wolfgang/Ball, Wolfgang: Zivilprozessordnung, Kommentar, 14. B., München 2017.
- Postacıoğlu, İlhan/Altay, Sümer: Medeni Usul Hukuku Dersleri, 7. B., İstanbul 2015.
- Prütting, Hans/Gehrlein, Markus : ZPO Kommentar, 1. B., München 2010.
- Sutter-Somm, Thomas/Hasenböhler, Franz/Leuenberger, Christoph: Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), 3. B., 2016.
- Rosenberg, Leo/Schwab, Karl-Heinz/Gottwald, Peter: Zivilprozessrecht, 18. B., München 2018.
- Umar, Bilge: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. B., Ankara 2014.
- Üstündağ, Saim: İddia Müdafaaının Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul 1967, (Üstündağ, Yasak).
- Üstündağ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, 7. B., İstanbul 2000.
- Walther, Richard: “Klageaenderung und Klagerücknahme”, NJW 1994, s. 423 vd.
- Yılmaz, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Şerhi, C. 2, 3. B., Ankara 2017.
- Yılmaz, Ejder: Medeni Yargılama Hukukunda İslah, 4. B., Ankara 2013, (Yılmaz, İslah).